

**Anda Palieva**

(Bulgaria, Sofia, National Academy of Music Prof. Pancho Vladigerov)

## **HIDDEN LETTERS – REVEALED DREAMS**

*Reflections on the Piano Pieces by Albena Petrovic Vrachanska  
with a Survey of Comparable Phenomena in Musical History*

*Abstract:* Iliya Gramatikov's latest book is an unusual and distinctive amalgam – a large-scale musicological study accompanied by a magnificent collection of reproductions of abstract paintings by Nikolay Vlahov. These paintings, reminiscent of sonograms of the presented piano pieces, incorporate actual musical fragments from Albena Petrovic Vrachanska's scores and include links to studio recordings of all the featured works.

The author analyses a series of cryptographic creations in the piano compositions of Albena Petrovic Vrachanska, tracing connections with the tradition of musical cryptography found in works of composers from the Renaissance to the 20th century, including Josquin des Prez, Johann Sebastian Bach, Robert Schumann, Arnold Schoenberg and Alfred Schnittke. Gramatikov concludes that Petrovic Vrachanska's musical style, while distinctly individual, compelling, and contemporary, also reveals profound ties to centuries-old musical traditions.

**Анда Палиева**

(България, София, Национална музикална академия „Проф. Панчо Владигеров“)

## **СКРИТИ БУКВИ – РАЗКРИТИ БЛЯНОВЕ**

*Наблюдения върху клавирните пиеси на Албена Петрович Врачанска  
с проследяване на съпоставими явления в музикалната история*

Най-новата книга на И л и я Г р а м а т и к о в<sup>1</sup> е необикновено, уникално издание, представляващо амалгама от пространно, задълбочено музикологично изследване, великолепен албум с няколко десетки репродукции на абстрактни живописни картини от Николай Влахов – своеобразни сонограми по разглежданите клавирни пиеси, и реално присъстваща музика – с фрагменти от партитурите на Албена Петрович Врачанска и линкове към студийни записи на всички представени нейни творби (в изпълнение на Гергана Несторова, Инес Симеонова и Клавирно дуо „Атмосфери“ – Александра Дичева и Мила Михова). На това органично триединство адекватно съответства и посвещението на изданието – *В памет на всички близки и приятели, чиито души отлетяха там, където най-възвишените музика, слово и образ са*. А лапидарното *Quaerendo invenietis* (Търсейки ще намерите) на титулната страница звучи и като провокативен апел към четящите, и като ключ към мотивацията на автора за тази разработка, посветена на форми на музикалната криптография – загатнато още в самото енигматично заглавие.

Тази книга е логично, естествено продължение на перманентния интерес на Илия Граматиков към феномените на Новата музика, които винаги разглежда релативно, в контекста на цялата световна музикална традиция. Както и в предишните си две мащабни

---

<sup>1</sup> Издание на Национална музикална академия „Проф. Панчо Владигеров“, София: 2025, 444 с. ISBN 978-619-7566-22-2

монографии (*Пасионът през втората половина на XX век: композиторски решения на литургичния жанр и Инструменталните концерти на Георги Арnaudов: сюрреалистични препрочити на музикалната история*), той вмества избраните клавирни опуси на съвременния композитор и пианист Албена Петрович Врачанска в дългата генеалогия на музикалната криптография, първоположена още от ренесансовия творец Жоскен де Пре. И вероятно именно епохата на Ренесанса е инспирирала автора и за оригиналната конструкция на текста, чиито вътрешни раздели носят названията на известни старинни музикални жанрове и форми. Във встъпителния Пр е а м б ю л (редом с представяне на творческия профил на Албена Врачанска) Илия Граматиков пояснява и загадъчното заглавие на монографията, вдъхновено от преобладаващата образност в клавирните пиеси, и спецификата на строежа на самия текст, и идеята за метафоричните наименования на отделните дялове, в съответствие с типа изследователска работа в тях.

Така в П ъ р в а т а ч а с т *Енигматични сънища и спомени* разглеждането на всяка една от началните пиеси *Кристален сън*, *Горящи сенки* и *Само сенки* е структурирано в четири дяла, озаглавени:

*Прелюдия* (своеобразна биография на творбата),

*Токата* (иманентен анализ с проследяване на криптографските музикални решения), *Фантазия* (цялостна характеристика на пиесата, място в творчеството на композиторката, роля на стила на изпълнителя, за когото е създадена) и

*Постлюдия* (коментар на рефлексията на музиката и музикологичните анализи в абстрактните живописни платна на художника Николай Влахов).

В сходна, леко модифицирана структура, е изложен анализът на пиесите и във Втората част, в чието заглавие *Криптирани послания в блянове, миражи и съновидения* отзвучават енигматичните наименования на самите клавирни пиеси (*Скрити букви*, *Лунна светлина*, *Оцелели мостове на любовта*, *Сияен сън*, *Реката на сънищата*, *Островът на изкушенията*, *Миражи*, *Три далечни пиеси*). При детайлното разглеждане на отделните опуси, макар и следващо еднаква или подобна външна схема, Илия Граматиков умело разкрива по различен начин не само образната уникалност на всяка една пиеса, но и откроява различни черти от композиторския почерк на Албена Врачанска в постепенното надграждане на музикологичната си концепция за нейния разпознаваем индивидуален творчески стил.

За неговата цел „да се предложат допълнителни смислови планове при разглеждането на клавирната музика на Албена в един максимално широк исторически и социокултурен контекст“ особено значим е най-обемният дял в първата част, озаглавен *Ричеркар*. Тук именно авторът проявява особено ярко своя талант за свободно движение през вековните пространства на музикалния летопис, с ерудицията на историка и фантазията на увлекателния разказвач, дешифриращ скрити символи и послания, предлагащ оригинални мисловни находки. Обръщайки се като отправна точка към фигурата на Жоскен де Пре, изследователят разглежда многоаспектно неговата *Missa Hercules dux Ferrariae* и по-конкретно, въведения криптографски похват на извличане на музикална тема от гласните на дадено име, т.нар. *soggetto cavato* (по определението на музикалния теоретик от XVI в. Джозефо Царлино) – централен проблем за дискурса на изследването. *Ричеркар*, с подзаглавие *Спомени из музикалната история. Възможни гледни точки спрямо клавирното творчество на Албена Петрович Врачанска*, е находчиво конструиран като трикратно противо/съ/поставяне на *Соджето* и *Контрасоджето*. Така избраният диахронен музикологичен наратив прави леко превключването във времето при извеждането на съответните паралели. В картината на ренесансовата музикална епоха, феномена *Augenmusik* (музика за очите), в екскурса през вековете на кодираните имена в ноти, се

вплитат съпоставки с творческите интенции на Албена Врачанска. И нейните клавири пиеси, интерпретирани като „алегорични музикални енигми“, са естествено положени и обсъждани редом с криптографските решения на Жоскен де Пре, Йохан Себастиан Бах, Роберт Шуман, Арнолд Шьонберг, Алфред Шнитке. По същия лек и естествен начин Илия Граматиков неусетно и съвсем логично въвежда в амалгамата от музикалноисторически и композиционнотехнологични въпроси и ред теми, свързани със социалната функция на композитора, реализацията му в съвременната ситуация, както и ролята на изпълнителя, инспириращ сътворяването на музикални творби.

Заключителният Е п и л о г предлага във финалните *Moto 1* и *Moto 2* наблюдения над още няколко опуса на Албена Врачанска за повече от един изпълнител, които позволяват на автора да разшири представата за диапазона на композиторските ѝ търсения, спецификата на нейния „изтънчен минимализъм“, да дефинира клавирият ѝ език като „разпознаваем, интригуващ, актуално съвременен и едновременно с това с отношение към вековната традиция“.

Това изследване представлява интересен случай, при който един „ограничен“ като параметри (тип музикален материал, жанр, обем, период) музикален обект е провокирал „безгранична“ музикологична рефлексия, съградила мащабна концепция за музикалната криптография през цялата музикална история.

Провокираща размисли, очароваща визуално, интригуваща слуха, с обширна музикалнотеоретична, историческа и културологична информация, поднесена на високо академично ниво и същевременно с увлекателен, леко течащ маниер на изложение, тази книга има особена ценност за всеки, интересуваш се от явленията в музикалната история и съвременната музика.